

Новіков О. В. – кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО КОМПЛІАЄНСУ В ПРИВАТНІЙ СФЕРІ

Відповідно до ст. 61 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. №1700-VII, юридичні особи забезпечують розроблення та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції в діяльності юридичної особи. Керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності та здійснюють відповідні антикорупційні заходи.

Важливим засобом реалізації зазначеного законодавчого припису є система антикорупційного комплаєнсу (від англ. *compliance* – згода, відповідність, погодження) як складової частини системи внутрішнього контролю в юридичній особі. Комплаєнс – це система заходів, які застосовують на підприємстві, в установі чи організації з метою запобігання вчинення їх працівниками чи керівництвом корупційних та пов'язаних з ними правопорушень, а також із метою забезпечення відповідності діяльності підприємства, установи, організації вимогам антикорупційного законодавства та вимогам запобігання конфлікту інтересів [1].

Антикорупційний комплаєнс передбачає систему контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, міжнародних антикорупційних політик (стандартів) та процедур (рекомендацій) у професійній діяльності суб'єктів господарювання (зовнішньоекономічної діяльності) та їх відносинах з органами внутрішнього і зовнішнього контролю кримінальної юстиції. Комплаєнс-контроль забезпечує управління фінансовими ризиками, які виникають внаслідок недотримання суб'єктами господарювання національного

законодавства, корпоративних політик та антикорупційних процедур [2, с. 63].

Таким чином, головною метою впровадження системи комплаєнсу є уникнення комплаєнс-ризиків, тобто ризиків настання юридичних санкцій (кримінальної, адміністративної та фінансової відповідальності), матеріальних збитків або втрати ділової репутації (фігурування в антикорупційних розслідуваннях і скандалах тощо), внаслідок невиконання вимог антикорупційного та іншого законодавства України, внутрішніх положень, політик і правил, а також стандартів та етичних норм введення бізнесу.

Так, однією з підстав застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру (ст. 96³ Кримінального кодексу (КК) України) є вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених у ст. 209 і 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст. 369 і 369² КК України, а також незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого зі злочинів, передбачених у ст. 209 і 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст. 369 і 369² КК України. У цьому разі до юридичної особи може бути застосовано штраф (двократний розмір незаконно отриманої неправомірної вигоди) або конфіскація майна. Також, відповідно до ч. 1 ст. 1172 Цивільного кодексу України, юридична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним трудових (службових) обов'язків. Грубі порушення антикорупційного законодавства можуть спричинити значні матеріальні збитки для підприємств, установ, організацій.

Актуальність провадження політики антикорупційного комплаєнсу для українських юридичних осіб зумовлена також тим, що ці положення забезпечують систему вимог іноземних компаній та державних службовців іноземних країн до своїх контрагентів. Згідно з цими вимогами здійснюється ретельна перевірка всіх організацій та осіб, які відповідно до договорів провадять діяльність на користь іноземної компанії (суб'єкта зазначених законів). Ці перевірки і моніторинг передбачають також оцінку ступеня ризиків, пов'язаних із корупцією, а також наявність у контрагента системи заходів, спрямованих на протидію корупції [3, с. 411–412].

Антикорупційний комплаєнс є складною системою, елементи якої зумовлені особливостями кожної конкретної організації. Однак наступні елементи є обов'язковими: антикорупційна програма компанії, особа, відповідальна за її реалізацію та комплаєнс-спеціаліст; система внутрішнього аудиту; оцінка корупційних ризиків; заходи запобігання порушенням третіх осіб, що діють в інтересах чи від імені підприємства; засоби інформування про підготовку чи вчинення корупційних і пов'язаних з ними порушень; заходи реагування з боку керівництва на факти повідомлення про корупційні та пов'язані з ними порушення; захист осіб, які повідомляють про вчинення корупційних та пов'язаних з ними порушень; правила взаємодії з правоохоронними органами в питаннях розслідування корупційних та пов'язаних з ними порушень; правила врегулювання конфлікту інтересів. Додаткові елементи та форми їх впровадження залежать від сфери діяльності компанії та рівня корупційних ризиків навколишнього середовища (корупційного рейтингу, країни, регіону, галузі тощо) [1].

Основною нормативною передумовою провадження політики антикорупційного комплаєнсу на підприємстві, в установі та організації є наявність антикорупційної програми (комплексу правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупції у діяльності юридичної особи).

До того ж, ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції» закріплює обов'язкову вимогу затвердження антикорупційної програми керівниками юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 млн гривень.

Законодавством встановлено вимоги до антикорупційної програми цих юридичних осіб (ст. 63 Закону України «Про запобігання корупції»). Серед них є призначення та врегулювання діяльності уповноваженого як посадової особи, відповідальної за запобігання корупції, та підпорядкованих йому працівників (у разі їх наявності).

Хоча зазначені вимоги до антикорупційної програми стосуються лише визначених законом юридичних осіб приватного права, вважаємо, що антикорупційні програми інших юридичних осіб (для яких наявність цією програми не є обов'язковою) також повинні містити зазначені елементи.

Варто зазначити, що провадження політики антикорупційного комплаєнсу та розвиток комплаєнс-практик в Україні посідає важливе місце в системі протидії корупції в приватному секторі. З огляду на це, вважаємо проведення наукових досліджень у цій сфері актуальними.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо розробки та впровадження системи заходів щодо запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cgpa.com.ua/images/files/methodological-recommendations-for-anti-corrption-policy.doc>. – Назва з екрана.

2. Головкін Б. М. Антикорупційний менеджмент у митній справі / Б. М. Головкін // Фіскальна політика в Україні в кримінально-правовому вимірі : Фіскальна політика в Україні в кримінально-правовому вимірі : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (26 квіт. 2016 р.). – Вінниця, 2016. – С. 60–65.

3. Волошенко А. В. Комплаєнс-практика як превентивний метод боротьби с корупцией / А. В. Волошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. № 7. – С. 405–413.